

Mile M. RAKIĆ¹

**NHB terorizam
- potrebe i mogućnost prevencije –**

**NCB Terrorism – Necessities And Possibility Of
Prevention**

"Izbor je ono što te čini čovekom"
Štajnbek

Sažetak

Promet i upotreba NHB sredstava od strane terorista danas se realno nalazi visoko na listi opasnosti za apsolutno sve države sveta.

U radu se ukazuje na značaj preventivnog delovanja, a pre svega, na ograničavanje terorističkog pristupa NHB sredstvima kao jednog od najvažnijih faktora prevencije NHB terorizma i potrebi preduzimanja preventivnih radnji i postupaka iz domena Civilne zaštite kao jednog od konstitutivnih elemenata bezbednosti svake države. Odlučujuću ulogu pri tome ima bezbednosna politika na mikro i makro planu.

Ključne reči: NHB, terorizam, prevencija

Summary

Movement and using of NCB resources by terrorists is truthly taking very highe place on list of danger for all the countries in the world today.

This paper is focused to siginificance of prevention, but first of all to limitation of terrorists access to NCB resources, as one of the most importante factor of prevention of NCB terrorism, and neccessity to undertake all

¹ Dr. sc., docent, Univerzitet u Beogradu

prevention actions in domain of Civil protection, as one of consisted element of security of each country. The deterrent role is placed to security policy in this movement on micro and macro planes.

Key words: NCB, terrorism, prevention

1. Uvodna razmatranja

Terorizam kao globalna pojava, poslednjih petnaestak godina je predmet izučavanja i velikog interesovanja različitih institucija, a posebno onih koje se bave problematikom bezbednosti. Ovo interesovanje je naročito poraslo posle dešavanja 11. septembra 2001. god. u SAD. Iz bezbednosnih razloga interesovanje za terorizmom je oduvek postojalo, a intenziviralo se posle prvih saznanja da teroristi nameravaju doći u posed NHB sredstava i da NHB postrojenja u državama koja ista poseduju uglavnom se moraju dodatno znatno zaštititi. Takođe je ovo interesovanje nastalo i usled saznanja o realnoj mogućnosti da teroristi doista NHB sredstva mogu na adekvatan način iskoristiti, što im otvara vrata za "veliki dobitak". S druge strane, NHB terorizmom se može iritirati i u velikoj meri ugroziti bezbednost bilo koje države. Objektivno postoji nekoliko karakteristika u vezi terorizma i mogućnosti njegovog preveniranja. Prvu predstavlja tehnička strana, koja se odnosi na proizvodnju i nabavku NHB sredstava. Druga je kriminalna strana i koja je u vezi sa ilegalnim učesnicima tj. terorističkim aktivnostima, kojima se direktno ili indirektno utiče na državu tj. njen vladajući aparat. Treću, predstavlja borba protiv NHB terorizma. Četvrta se može okarakterisati kao efekti i posledice eventualne primene NHB sredstava u terorističke svrhe itd.

Realno bi bilo da mogućnost i složenost problematike NHB terorizma prikazemo na primeru jedne države, ali ćemo iz više razloga praviti uopštavanja koja se odnose na više zemalja ili regiona u kojima postoji ili se može javiti slična problematika.

Najzad, u ovom radu će se analizirati kako NHB terorizam utiče na ostale oblike terorizma i doprinosi kvalitetu, ali i kvantitetu terorista i terorizma uopšte.

2. Neke od karakteristika savremenog terorizma

Po završetku hladnog rata pretpostavljalo se da će se nasilje u svetu bitno smanjiti jer je nastupila svojevrsna ravnoteža vojnih snaga i zavladao politika razuma. No, išlo se u krajnost da se ravnoteža permanentno doosiguravala i sve više usložavala. Lagerovane su ogromne količine NHB oružja koje bi nekoliko desetina puta moglo da uništi čovečanstvo. Srećom, za sada se ostalo više na pretnji. Međutim, terorizam nikad nije imao ravnotežu i umerenost (racionalnost) u svojim namerama. Upravo je ekspanzija terorizma počela u hladnoratovskom periodu. Donedavno je terorizam predstavljan i kvalifikovan kao samom sebi svrsishodan, a već danas se uveliko govori o terorizmu, kao manipulativnoj i sponzorisanjoj pojavi od strane nekih država odnosno, o postojanju država mentora terorizma i terorističkih grupa. Naročito je danas indikativna pojava NHB terorizma, koji predstavlja najekstremniji odgovor raznim, a pre svega političkim pritiscima i protivrečnostima u svetu, ali može da bude i ekstremni primer iz pre svega, političkih motiva, zloupotrebe najvećih naučnih dostignuća čovečanstva do sada, akt osvete naučnika itd. Teroristi, posedovanjem NHB sredstava, sasvim sigurno već i danas u dobroj meri u nekim državama mogu biti direktni ili indirektni kreatori državne politike, a svakako i širih regionalnih ili pak globalnih državnih interesa. U tom kontekstu, državna rukovodstva moraju što pre sagledati i shvatiti svu problematiku u vezi razvoja i organizovanja bezbednosti u najširem smislu. Država bez izgrađene i razvijene bezbednosti, neizbežno se izlaže kompromitovanju, i objektivno postaje lak plin i za manje terorističke organizacije.

Sasvim je sigurno i nepotrebno anatemisati da su terorističke organizacije danas rešene da u svojoj borbi idu do kraja, i ne bi oklevale da za ostvarenje svojih ciljeva upotrebe neko od NHB sredstava. Zahvaljujući spoznaji o sopstvenoj moći i ranjivosti neprijatelja, u porastu je teroristički apetit. Ciljevi terorista nisu više samo sticanje sopstvene materijalne koristi već direktni politički zahtevi, ne samo u okviru jedne države nego i na međunarodnoj političkoj sceni. Za sebe tvrde da su branioци državnog suvereniteta i nosioци ekonomskog napretka. U cilju dokazivanja, nabeđivanja i sprovođenja svojih ideja neretko nastoje biti što ekskluzivniji i spektakularniji i u tom nastojanju sve češće posežu za NHB sredstvima kao dodatni ili ključni argument ubeđivanja. Tako smo svedoci da

direktno, bez preteranog straha, upućuju pretnje npr. policiji, sudskim organima, vojsci itd. Objektivno, zaštitu i borbu protiv ovih terorističkih grupa je gotovo nemoguće sagledati, decidno odrediti pa i stoprocentno prevenirati realizovati kao da se radi o običnim teroristima naoružanim klasičnim naoružanjem.

3. Realnost NHB terorizma

Mnogobrojni su indikatori da su teroristi danas veoma motivisani i zainteresovani za upotrebom NHB sredstava. Ozbiljnije analize o ovoj sve prisutnijoj realnosti se vrše tek posle događaja od 11. septembra 2001. godine, koji predstavljaju naučno-fantastičnu realnost. Bez upotrebe teškog oružja grupi od 19 terorista samoubica pošlo je za rukom da potrese celu svetsku javnost i da izazovu strašne gubitke jednoj od najjačih svetskih sila (oko 3000 nastradalih), a poređenja radi, u Perl Harburu, uz upotrebu čitave vojne mašinerije i ogromne količine ratnog materijala i tehnike, ubijeno je oko 2500 ljudi. Do tada organizovana protivteroristička borba je pokazala čitav niz slabosti i ranjivosti. Ta slabost i ranjivost je produbljena događanjima od 5. oktobra 2001. god. kada se u SAD pronalaze pisma koja su kontaminirana virusom antraksa.² Slično se dešava i u Nemačkoj, gde je prijavljeno preko 3000 "sumnjivih slučajeva" koji su predstavljali svojevrstu obmanu, ali su izazvala osećanje velike nesigurnosti pa i paniku kod stanovništva. Ovi, ali i događaji u drugim državama su inicirali i nametnuli potrebu za raspravom i uključivanje u istu, ne samo vojne stručnjake već i civilne stručnjake i razne civilne institute i laboratorije, oko sagledavanja realne mogućnosti upotrebe NHB oružja. Ovaj postupak je neplanirano, ali neminovno propraćen još većom frustriranošću stanovništva širom sveta.

U poslednje vreme sve češće stižu operativne informacije o pokušajima terorista da se domognu NHB sredstava na različitim merdijanima, ali i o već izvršenim manje ili više ozbiljnim terorističkim akcijama sa ili na NHB sredstvima širom sveta, S druge strane, očigledne su radnje, mere i postupci koje preduzimaju neke od država u cilju poboljšanja zaštite i odbrane, odnosno bezbednosti svojih NHB postrojenja kako civilnih, tako i vojnih. Ozbiljno pitanje terorističke zainteresovanosti za NHB sredstva, sasvim sigurno predstavlja mogućnost učinka tog oružja, ali i cena ovog oružja, u poređenju sa istim karakteristikama i cenom konvencionalnog oružja i sredstava.

² Do sada je poznato 18 slučajeva infekcije, a četiri osobe su preminule.

Terorističke grupe koje traže NHB materijal, i slaba (apsolutna odbrana praktično za sada ne postoji) odbrana NHB sredstava kao i velika disperzija i proliferacija istog, nedvosmisleno upućuju na činjenicu postojanja profitabilnog "crnog tržišta" pre svega za vojna nuklearna sredstva, ali i za radioaktivnim sredstvima koja se najčešće koriste u medicinskoj industriji, raznim laboratorijama i institutima.

Poznato je tako da je u proteklih 10-tak godina "ukradeno" ili na drugi način nestalo oko 50 kg nuklearnog materijala za izradu nuklearnog oružja i koja su uglavnom distribuirana (prodata) nepoznatim kupcima. I pored činjenice da su neke količine tog materijala pronađene ostaje zabrinutost od mogućnosti upotrebe preostalog nepronađenog nuklearnog materijala u izvršenju terorističkih akcija. Posebno zabrinjava činjenica što teroristi ne moraju da izazovu klasičnu nuklearnu eksploziju radi uništavanja ili ucenjivanja žive sile, već kontaminacija NHB sredstvima čak i u malim količinama bi pod određenim uslovima mogla izazvati katastrofalne efekte. Izazivanje psiholoških i ekonomskih posledica po državu, njeno stanovništvo ili region zahtevaju ekspletivne analize. Ono što posebno zabrinjava je realnost za koju nesumnjivo i teroristi znaju, i koja ih dodatno motiviše, a koja se ogleda u podatku da za uništavanje žive sile na kvadratnom kilometru troškovi za proizvodnju oružja bi bili:

- za klasično - konvencionalno oružje oko 2000 US \$,
- za nuklearno oružje 888 US \$,
- za hemijsko oružje 600 US \$,
- za biološko oružje svega 1 US \$.

Naglo interesovanje za NHB terorizam počinje krajem sedamdesetih godina, a gotovo sigurno je tom interesovanju doprinela ekspanzija narko-terorizma, odnosno, profit od prodaje narkotika koji je teroristima omogućio kupovinu najsavremenijih terorističkih sredstava uključujući tu i čitava postrojenja za njihovu proizvodnju kao i same proizvođače odnosno, u ovom slučaju, visoko obrazovani naučni kadar pa i naučnike eksperte iz različitih naučnih oblasti.

Kako teroristi danas, reklo bi se, sve više imaju razloga da ispoljavaju svoje nezadovoljstvo postojećim stanjem u nekim državama ili pak za suprotstavljanje svetskom procesu globalizma s jedne strane, a upravo snage svetskog hegemonizma u sopstvenoj odbrani su objektivno neuporedivo nadmoćnije, teroristima kao jedina alternativa u toj borbi

preostaje upravo korišćenje NHB sredstava za izvođenje sopstvenih akcija u tom suprotstavljanju. Dakle, o NHB terorizmu bi se danas moglo govoriti kao o svojevrsnom katihizisu. Ono što kategorično negira neprimerenost NHB terorizma kao način u rešavanju bilo kakvih sukoba jeste saznanje da niko razuman ne može da pravda ma o kakvim ciljevima i namerama se radilo, dovodenje u pitanje opstanka čovečanstva pa čak i cele planete.

Nedvosmisleno se uočava egzistiranje dijametralno suprotnih mišljenja i stavova o terorizmu. Po nekima terorističke aktivnosti su globalno posmatrano u opadanju, a po drugima su u porastu. Bitno je ukazati na činjenicu da teroristi postaju brahijahalniji nego što su ikada do sada bili, a ova brahijahalnost se znatno uvećava saznanjem da u svojim akcijama nedvosmisleno mogu koristiti i već koriste NHB sredstva.

Prema tome u odnosu na mogućnost destrukcije za NHB terorizam sve je manje važan broj terorističkih organizacija ili broj terorista, što je do sada predstavljalo veoma respektivan podatak u borbi protiv terorizma, što borbu protiv NHB terorizma čini drugačijom i kompleksnijom.

Ova različita shvatanja terorizma predstavljaju upravo glavni generator poteškoća u unificiranom pristupu i potrebama izučavanju terorizma, ali i mogućnosti suprotstavljanja istom.

3. 1. Neke od karakteristika NHB terorizma

Pre svega kod terorista i izvršilaca terorističkih akata je primetno izražen profesionalizam. Ovo podrazumeva da s jedne strane imamo terorističke organizacije koje svoje akcije izvode sa ili bez ideološke ili verske obojenosti, a sa druge strane su prisutne terorističke organizacije čije akcije izvršavaju teroristi – fanatici (samoubice). U objašnjavanju ove činjenice nauka je zapostavljena, ako ne i dobrim delom marginalizovana. Rešenja i odgovori se traže u političkom tumačenju ove problematike. Drugim rečima, prihvataju se samo ona "naučna" objašnjenja koja su kompatibilna sa politikom globalizacije npr. ili pak sa politikom neke od vodećih svetskih sila. Ova činjenica imperativno nameće potrebu promene odnosa i stavova prema nauci jer odgovore na neka pitanja vezana za terorizam može dati samo nezavisna nauka i naučnici povezani na internacionalnom nivou.

NHB teroriste je već sada moguće klasifikovati u nekoliko grupa. Jednu grupu čine teroristi koji su dobro obučeni za izradu, rukovanje i primenu NHB sredstava. Drugu grupu sačinjavaju teroristi – neposredni izvršioci, koji samo primenjuju neko od NHB sredstava i koji poznaju osnovne mere lične zaštite od NHB kontaminacije. Sledeću grupu čine teroristi koji ne moraju poznavati ni osnovne elemente lične zaštite pri upotrebi istih. Ovoj grupi najčešće pripadaju i teroristi samoubice. Neophodno je istaći ovom prilikom da za sada ne postoje nigde u svetu sasvim pouzdane i precizne informacije, pa ni naučne, koje egzaktno ukazuju na razloge terorističkog suicida. Poznato je da je među teroristima samoubicama bilo pored sasvim zdravih osoba i onih koji su bolovali od danas neizlečivih bolesti. Osnovano se može sumnjati da u nekom budućem periodu bolesna osoba, samo u cilju obezbeđenja egzistencije svojoj porodici, za određenu sumu novca izvrši i samoubilački teroristički akt. U svakom slučaju indikativna bi bila saznanja o terorističkoj motivisanosti za posedovanjem i primenom NHB oružja.

Evidentno je da terorističke akcije danas često nisu same sebi cilj, a NHB terorizam to nikako i ne može biti jer se njima nesumnjivo mogu postići i drugi pa i državni ciljevi.³ Dakle terorizam i terorističke organizacije, najčešće prikrivenim sponzorisanjem, postaju manipulativno sredstvo za postizanje određenih operativnih ali i strateških ciljeva.

Posebno iritira činjenica da su teroristi relativno mladi ljudi koji najčešće nemaju kriminalnu delatnost iza sebe. Po nekim kriterijumima se mogu okarakterisati kao emotivno nezrele osobe, a praksa često pokazuje da su u ostvarenju svojih ciljeva nepokolebljivi i iste izvode u maniru perfekcionista.

Činjenica je da kompleksnost borbenih sredstava, a pre svega NHB sredstva nameću svojevrsnu terorističku integraciju i internacionalizaciju. Stručnjaci za određena teroristička sredstva iz jedne terorističke organizacije prelaze (ispomažu) drugu u svojstvu instruktora npr. ili i neposrednog izvršioca. Takođe i podaci o

³ Agresija na SRJ, Avganistan, Irak. . . . pretnja Siriji, Iranu. . . su u dobroj meri izazvane pretnjom i strahom od ili sa terorizmom ili se u nekom drugom kontekstu spominje terorizam. Preciznije rečeno u nekim državama se sponzorišu terorističke organizacije ili se pak cela država proglasi terorističkom.

"neprijatelju" jedne ter. organizacije mogu pod određenim uslovima biti dostupne drugoj terorističkoj organizaciji i sl. U ranijem periodu terorističke organizacije su delovale u međusobno strogoj konspiraciji. Svaka teroristička organizacija je izvodila akciju za sebe, a danas se uočava orkestrirano (dirigovano) izvođenje tih akcija. Ova činjenica svakako predstavlja novi momenat u izučavanju terorizma, ali i otežavajuću okolnost za one koji se bave izučavanjem terorizma ili operativnim radom jer ti centri se često izbegavaju decidno locirati i kvalifikovano identifikovati. Kada je reč o stručnim službama tj državnim institucijama i saradnji sa istima u drugim državama, lako se da uočiti da je ta saradnja znatno inertnija pa čak i kada se radi o samo naučnoj saradnji po pisanju protivterorističke borbe.

Očigledno je da su posledice terorističkih akata sve teže. Uz upotrebu NHB sredstava samo se hipotetički može govoriti o obimu stradanja. Neophodno je ovom prilikom naglasiti da teroristički akti imaju različite uticaje na politiku država (međunarodnu i unutrašnju), bezbednost, odbranu, ekonomiju itd. Nesumnjivo je da teroristi već poseduju neko od NHB oružja što znatno uvećava taj uticaj, a opet i nameće pre svega eksplicitno naučno sagledavanje terorizma. Za što kraći vremenski period, za razliku od dosadašnjih, najčešće političkih kvalifikovanja terorizma.⁴

Nesporno je da se dosadašnja borba protiv terorizma vodi sa manjim ili većim uspehom što zavisi od različitih činilaca i okolnosti. Može se zaključiti da je objektivno sve manji broj neposrednih učesnika terorističkog akta, a sve veći broj nastradalih. S druge strane sve veće je angažovanje pa i naprezanje, u svakom pogledu, pripadnika protivterorističke borbe. Očigledno je da su teroristi u prednosti po pitanju iznenađenja - gde, kada, kako, nad kim i sa čim će izvršiti svoj akt, a težnja i potreba je da im se bar umanjí ta prednost u čemu nesumnjivo nauka mora imati svoje mesto uz puno uvažavanje naučnih saznanja, prognoza, procena i mogućnost po pitanju protivterorističke borbe.

⁴ U prilog ovoj tvrdnji može se uzeti i činjenica da danas egzistira preko 300 pa i dijametralno različitih definicija (shvatanja) terorizma koje su dali pre svega naučnici iz različitih država i sa različitim državnim uređenjem, što implicira izneti stav.

4. Umesto zaključka

Terorizam je anoniman, tajan i u izvesnom smislu neuhvatljiv (nepredvidiv) sa ogromnim destruktivnim potencijalom. Po pitanju bebednosti (zaštite) od terorizma očito je da nema dovoljno saradnje državnih organa bezbednosti na nivou međunarodne zajednice. Takođe u mnogim državama danas postoji zastarela koncepcija bezbednosti i odbrane, a ima i onih država koje uopšte nemaju koncepciju bezbednosti. U uslovima kada je više nego jasno da ne postoji apsolutna državna suverenost teško je govoriti o adekvatnoj i egzaktnoj bezbednosnoj politici, bezbednosnoj proceni ili bezbednosnoj prevenciji u užem i širem smislu. Posebna nepovoljnost je što se u takvim uslovima nema ni unificirana politika i strategija borbe protiv terorizma u različitim lokalitetima pa otuda i bezbednosne mere u borbi protiv terorizma deluju parcijalno, što evidentno ne može rezultirati maksimalno dobrim rezultatima u ovoj borbi. Čak ne postoje ni jedinstveni naučni stavovi, po mnogim pitanjima, u tumačenju terorizma kao savremenog fenomena, što neminovno dovodi u vezu i uticaj nauke i aktuelne politike.

Ostaje činjenica da danas protivterorističku borbu vode pre svega stručni organi bezbednosti. Vojska, policija, specijalne jedinice i dr. su nesumnjivo najpozvaniji organi u borbi protiv terorizma i njima pripada i najvažnija uloga u prevenciji, otklanjanju i eliminisanju terorističke pretnje. Međutim, praksa govori da je u protivterorističku borbu neminovno uključivanje i drugih subjekata bezbednosti, sve do građanina kao pojedinca. . No, za sada najčešće ne postoji metodologija pa ni model uključivanja istih u realizaciju protivterorističke borbe.⁵

Terorizam, a naročito NHB terorizam treba shvatiti pre svega kao kontinuirani konflikt sa manjim ili većim intenzitetom na duži vremenski period.

Kao najbruhijalniji NHB terorizam bi mogao izazvati mnogobrojne negativne posledice po živi svet naše planete. Ipak on postaje sve izgledniji kao odgovor na sadašnje "humanitarne intervencije",

⁵ Sve više je pokušaja iznošenja argumentovanih činjenica da bi nekadašnja "Društvena samozaštita" nesumnjivo davala znatno bolje rezultate od sadašnjeg modernog oblika organizovanja zaštite.

"nameznute demokratije", hegemonizma, globalizma itd. a zbog kojih nastaju "neuspele države", koje opet postaju generator novih oblika nasilja, a gotovo po pravilu i terorizma.

U narednom periodu više nego ikada je potrebno izvršiti, pre svega egzaktno, naučno određenje pojmova terorizma, oružana pobuna, oružani ustanak. . . sve do decidnog tumačenja i razlikovanja pravednih i nepravednih ratova.⁶

Napokon ne sme se zaboraviti činjenica da svaki rad zahteva finansijsko pokriće i znatna finansijska ulaganja. Odbrana od terorizma u koju se svrstava i naučni rad, treba u buduće finansirati prema proceni o mogućnosti pre svega NHB terorizma i ranjivosti države na terorističku akciju, a ne kao do sada na osnovu proteklih terorističkih akcija.

U borbi protiv terorizma danas je neophodna znatno jača uloga preventivne bezbednosti kojom je neophodno obuhvatiti sve oblike ljudske delatnosti i razvoja počevši od edukacije, kulture, ideologije, politike itd. Terorizam će očigledno kao tamna strana ljudskog razvoja, biti njegov dugoročni pratilac na šta se ne sme navikavati, već naprotiv.

Očigledno je da sve države sa velikim stepenom ekonomskog razvoja, a naročito industrijskog razvoja, nesrazmerno postaju ranjive (slabije) na terorizam kao, bar za sada, najveću postojeću opasnost. Otuda prvenstveno one ne smeju dozvoliti da se i NHB terorizam pretvori u jednu od mogućih formi globalnog konflikta.

Državna politika mora uvažavati nauku i naučne rezultate kada je reč o mogućnosti nastanka NHB terorizma i odbrane od njega iako i nauka po ovom pitanju, realno posmatrano, ima potrebu za sopstvenom evaluacijom i permanentnom evolucijom.

⁶ Palestinska oslobodilačka organizacija na čelu sa Jasrom Arafatom je nedavno proglašavana terorističkom organizacijom. Mnogo pripadnika organa bezbednosti, nedužnih civila i samih pripadnici PLO je nastradalo. Danas sa nepromenjenom ideologijom, stavovima, ciljevima itd ta organizacija legalno ima svoje predstavnike u UN i ako se od nekih zemalja i dalje kvalifikuje kao teroristička organizacija. Ovakvih slučajeva nedvosmisleno ima i biće još.

Literatura

1. Bašić dr Nedžad i dr. "Sigurnosne studije u tranziciji", Bihać 2003.
2. Engdal Wiliem; "Globalna kriza savremene ekonomije u ulozi uništenja savremene nacije", Naše ideje, Beograd 1994 .
3. Jović dr Radovan i dr. ; "Diverzantsko teroristička dejstva NHB sredstvima", VINC Beograd 1987.
4. Krivokapić dr Vladimir; "Terorizam kao oblik kriminaliteta", Kriminalističke teme 1-2, FKN, Sarajevo 2003.
5. Masleša dr Ramo; "Teorije i sistemi sigurnosti", Magistrat Sarajevo 2001.
6. Masleša dr Ramo; "Terorizam", Kriminalističke teme, FKN, Sarajevo 1999.
7. Nikač Željko; "Međunarodna saradnja država u borbi protiv kriminaliteta sa osvrtom na policijsku prevenciju, PA, Beograd 2002.
8. Prentović dr Risto i Rakić dr Mile; "Uloga policije na prevenciji i edukaciji u suprotstavljanju kriminalu u lpkalnoj sredini", Pa Beograd 2002.
9. Rakić dr Mile; "Neki aspekti tehnologizacije savremenog terorizma", Kriminalističke teme 1-2, FKN, Sarajevo 2003.
10. Repovac dr Hidajet; "Organizirani terorizam i suvremeni konflikti", Kriminalističke teme 1-2, FKN, Sarajevo 2003.
11. Savić dr Andreja i dr. ; "Bezbednost sveta - od javnosti do tajnosti", Beograd 2002.
12. Turković dr Bisera; "Terorizam, definicija, pojave i strategije kontrole", Kriminalističke teme 1-2, FKN, Sarajevo 2003.
13. Tofler Alvin; "Šok budućnosti, Beograd 1997.
14. Walzer dr Michael; "Excusing Terror", The American Prospect vol. 12 no. 18. 22 oktobar 2001.